

Ключевые слова: самореализация, внутренний мир, рефлексия, самосовершенствование, личность, саморегуляция.

Dolynska L. V., Penkova O. Y. Self-actualization of personality as socio-psychological phenomenon. In accordance with given above theoretical and methodological interpretation of the explored phenomenon the constituents of self-realization process have defined: the information about the own value of capturing by the personal internal world, reflection, self-appraisal, self-improvement of personality. The function, which determines the role of mentioned formations in the processes of self-regulation, is determined by their interaction with evaluating attitude toward other people. Due to this the process of self-realization is determined not by internal formations only, which in the integrated form constitute the structure of self-consciousness of personality, but also by the real experience of intercourse, co-operation with an environment, as consequence of which these formations constantly receive social approbation.

Keywords: self-actualization, inner world, reflexion, self-completion, personality, self-control.

Відомості про авторів:

Долинська Любов Василівна – кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології факультету філософської освіти та науки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова;

Пенькова Олена Іванівна – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної Академії педагогічних наук України.

Статтю подано до друку 04.03.2016.

УДК: 159.923.2021.464

© В. С. Годонюк, 2016

В. С. Годонюк (м. Київ)

САМОТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Годонюк В. С. Самоствердження особистості як психологічна проблема. У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми самоствердження особистості. Виділено компоненти та механізми даного феномену. Розглянуто особливості процесу самоствердження у людей різних вікових груп. Досліджено зв'язок проблеми самоствердження з рівнем домагань особистості.

Ключові слова: самоствердження, самовираження, самореалізація, самовизначення, Я-концепція, рівень домагань особистості.

Постановка проблеми. Аналіз проблеми формування самоствердження особистості пов'язується з такими науками як філософія, соціологія, етика, культурологія, соціальна та вікова психологія, педагогіка, що свідчить про інтерес цілої низки наук до даного явища.

Проблема самоствердження особистості є досить актуальною в наш час. Феномен самоствердження має широкий поняттєвий спектр, який залежить від багатьох чинників, що впливають на формування особистості. Як відомо, потреба у самоствердженні виникає у переважної більшості людей, однак реалізується в позитивному напрямку далеко не у всіх. Саме тому нерідко спостерігаються помилки при виборі людьми стратегій і засобів самоствердження. Це зумовлено тим, що в умовах сучасного суспільства, яке знаходиться в перехідному економічному та соціально-політичному стані, не існує універсальної моделі реакції

на труднощі. Це викликає дезорганізацію при застосуванні засобів самоствердження на індивідуальному і груповому рівнях. Створення спеціальних умов для розвитку конструктивного самоствердження стає одним з актуальних завдань сучасної психології.

Аналіз наукових досліджень. Передумови вивчення феномену самоствердження можна знайти у XVIII – XIX ст. у роботах таких філософів як І. Кант, А. Шопенгауер, Д. Ніцше та ін. Звернення до робіт психологів XX ст. таких як І. С. Кон, Е. П. Нікітін, Н. Є. Харламенкова дало змогу виділити механізми самоствердження, якими є: самореалізація, самовираження, саморегуляція, самовизначення. Звернення до робіт психологів сучасності (Р. А. Альберті, Е. П. Нікітін, Н. Є. Харламенкова, М. Л. Еммонс) дало змогу виділити основні стратегії самоствердження: конструктивну (піднесення над своїм “Я”, позиція “бути краще себе вчорашнього”), домінування (піднесення над іншими “Я”, “бути кращим за всіх”) і стратегію самопригнічення (приниження свого “Я”, або позиція “бути як усі”).

Метою написання статті є теоретичний аналіз сутності самоствердження як однієї з рушійних сил поведінки особистості.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Однією з фундаментальних потреб особистості є потреба у самоствердженні. Це її прагнення реалізувати себе, досягти певних результатів у своїй діяльності, поведінці, взаємодії з іншими людьми, отримати схвалення оточуючих, пишатися собою тощо.

Самоствердження є однією з форм саморозвитку особистості, його суб'єктом та ініціатором виступає сама людина. Воно відбувається в середині її «Я», тобто спочатку особистість стверджує “себе в собі” і лише потім в оточенні.

Самоствердження (анг. self - affirmation) – поведінка людини, зумовлена бажанням підвищити свою самооцінку або підтримати певний громадський статус у суспільстві. Феномен самоствердження особистості довгий час розглядався як філософська проблема, і лише у XX ст. практично повністю перейшов з галузі філософії у психологію, де він і був сформований як науково-теоретична проблема.

Проблема самоствердження – це частина загальної проблеми формування всебічно розвиненої особистості, яка у XX ст. стала однією з активно досліджуваних антропологічних проблем. Водночас, незважаючи на те, що зібрано багато теоретичного та емпіричного матеріалу для рішення даної проблеми, вона все ще залишається на стадії розробки, триває процес її становлення в якості самостійного об'єкту дослідження. Виникнення проблеми самоствердження пов'язано з тим, що відсутність орієнтирів робить цей процес стихійним, неорганізованим, непродуманим, що негативно впливає на розвиток не тільки особистості, але й соціуму загалом.

Передумови вивчення проблеми самоствердження можна знайти у роботах філософів XVIII – XIX ст. (І. Кант, Ф. Ніцше, А. Шопенгауер, та ін.). І. Кант у своїх працях стверджував, що людина одночасно є вільною та підвладною панівній причинності усього, що з нею відбувається. Філософ вважав, що необхідною умовою існування особистості є феномен самоствердження, який підпорядковується волі. Вільна воля, носієм якої є людина, прагне обмежити або підпорядкувати собі волю інших істот [4].

Ф. Ніцше розглядає людину як унікальну, єдину і неповторну істоту. Але люди бояться власної унікальності, прагнуть бути як усі і стають “фабричним товаром, байдужими істотами”. У своїй останній роботі “Ессе Homo” він пише, що людьми керує прагнення самоствердитися не шляхом самовизначення, а шляхом подолання інших, керує самоствердженням воля до влади. Ф. Ніцше вводить у свою концепцію термін “надлюдина”, позначивши тим самим нову стадію розвитку особистості, засобом створення якої і є самоствердження, засноване на прагненні до влади. Ф. Ніцше припускав два шляхи, перший – самовизначення природи (спираючись на

інших людей та зневажаючи їх), другий – людське самоствердження, тобто людина повинна боротися і долати себе, а не інших – це і є, за словами філософа, самоствердження [9].

У XX ст. феномен самоствердження почав активно досліджуватись у психологічній науці, про що можуть свідчити наукові праці І. С. Кона, Е. П. Нікітіна, Н. Є. Харламенкової. У працях цих вчених розглядаються основні механізми самоствердження, якими є: самовираження, самореалізація, самовизначення, Я-концепція. Коротко зупинимось на психологічній характеристиці кожного із названих механізмів.

Самовираження (англ. Self-expression) – вираження себе, своєї індивідуальності в будь-якій діяльності. Спонтанність, а не планування є важливою складовою самовираження. Сутність самоствердження полягає у самовираженні, прояві людиною індивідуальності в процесі її взаємодії з навколишнім середовищем при здійсненні тієї чи іншої діяльності.

Отже, самоствердження людини полягає у її індивідуальному вираженні власного Я. Кожна людина прагне до індивідуальності і шукає шляхи прояву власного внутрішнього світу. Самовиражаючись, людина прагне відповісти на запитання: хто вона така? Для чого вона живе? Прагне звернути на себе увагу, знайти своє місце у соціумі, зрозуміти власну унікальність, неповторність.

Важливим механізмом самоствердження особистості є самореалізація. *Самореалізація* (англ. Self-realisation) є центральною характеристикою людини, вищим рівнем її розвитку, на якому практично самоздійснюється її «Я» (система цінностей).

Самовизначення (англ. Self-determination) – це показник розвитку зрілості людини, що полягає у свідомому виборі свого місця в системі соціальних стосунків на основі сенсу життя, цінностей та переконань. Ствердження власної позиції при самовизначенні несе усвідомлений, а не емоційний характер.

Самоствердження – атрибутивна характеристика особистості. Людина постійно стверджує себе, і мірою розширення галузей взаємодії з середовищем, розвиваються її здібності та свідомість. Завдяки самоствердженню особистість свідомо проявляє себе та свій потенціал. Самоствердження є найсильнішим прагненням до прояву Я-концепції. Для кожної особистості характерним є природне прагнення до створення позитивної Я-концепції (процеси самоствердження, самовираження, самореалізації).

Я-концепція – цілісний, хоча й не позбавлений внутрішніх протиріч, образ власного «Я», що виступає як установка щодо самого себе і включає наступні компоненти:

- когнітивний – образ своїх якостей, здібностей, зовнішності, соціальної значущості, тощо;
- емоційний – самоповага, самоприпинення;
- оцінково-вольовий – прагнення підвищити самооцінку, завоювати повагу, тощо.

Таким чином, проблема самоствердження тісно пов'язана з її основними механізмами, такими як: самовираження, самореалізація, самовизначення, Я-концепція. Ознайомлення з вище зазначеними феноменами дає можливість більш глибоко зрозуміти проблему самоствердження та перейти до розгляду потреб людини у самоствердженні.

Виділяють чотири групи індивідуальних потреб у самоствердженні:

1) потреба у досягненні результатів в тому чи іншому виді діяльності, ствердженні на цій основі своєї громадської та особистісної значущості, потреба у визнанні, повазі, довірі оточуючих;

2) потреба у спілкуванні, виконанні певних соціальних, соціально-психологічних та рольових функцій у соціумі, а також приналежність до колективу і прагнення бути корисним йому;

3) потреба завоювати авторитет у оточуючих, набути популярності, задовольнити власне Его;

4) потреба у пізнанні власної індивідуальності, набутті або посиленні почуття впевненості у собі.

Співвідношення наведених вище груп індивідуальних потреб в процесі самоствердження і визначає значною мірою його мету, характер і динаміку. Виходячи з цього, рушійними силами розвитку процесу самоствердження є потреби особистості. Саме вони у процесі самоствердження визначають мету та мотиви поведінки особистості. Отже, самоствердження є невід'ємною складовою обумовленості людської поведінки.

Для того, щоб краще зрозуміти особливості самоствердження особистості, розглянемо перебіг цього процесу у людей різних вікових груп. Під час періоду пренатального розвитку майбутньої людини, нарощується певний потенціал психічної активності у вигляді індивідуального досвіду автономного функціонування, про що, зокрема, свідчить можливість встановлення опосередкованого контакту з плодом і формування у нього елементарних умовних рефлексів. Останнім часом, як відомо, набуває розвитку пренатальна педагогіка. Виявляється, що діти у дво-трирічному віці вирізняють як найулюбленіші саме ті казки, які їм читали до народження. Новонароджена дитина, з'явившись на світ, здається ще зовсім не придатною для самостійного існування, проте, потрапивши у соціальне середовище, вона вирішує для себе проблему самоствердження у статусі людини як біопсихо-соціальної істоти. Про свої потреби немовля наполегливо заявляє криком, наче впевнене у тому, що від зовнішнього світу воно має право вимагати задоволення власних потреб. Свій життєвий шлях людський індивід починає з розв'язання основної проблеми сенсу буття.

Дошкільне дитинство, як свідчить психологічна наука, за темпами соціалізації у декілька разів перевершує всі наступні періоди онтогенезу. Даний етап розвитку після народження характеризується дивовижною активністю дитини у виявленні своїх прагнень в оволодінні якостями психосоціальної істоти. При найпершій нагоді, ми чуємо від дитини трьох років: «Я сам!» Здатність виявляти своє «Я» – це знову ж таки здатність протистояти світові як «мені підпорядкованому», «залежному від мене». Самоствердження, що розглядається в контексті індивідуального життя як вчинку, охоплює вік дитинства, отрочтва і юності. Традиційно вважається, що у дошкільному віці дитина повинна мати бажання грати. Молодший школяр повинен хотіти вчитися, а підліток – спілкуватися чи займатися суспільно корисною діяльністю, юнак повинен обирати свій шлях у житті і т.п. Констатація подібного роду генетичної «обов'язковості» виходить із факту обумовленості розвитку особистості переважно зовнішніми факторами. Психологічна реальність має дещо інший сенс.

Дошкільник хоче не грати, а перебудувати ситуацію залежно від своєї уяви, щоб ствердити власну психологічну позицію «джерела і рушія усього, що існує». Молодший школяр психологічно тяжіє не до учіння, а до того, щоб бути свідомим виконавцем того, що хочеться насправді, не задовольняючись лише можливостями фантазування. Підліток воліє не спілкуватися, а відчувати себе суб'єктом прийняття рішень, особливо тих, які стосуються його особисто. Юнак вважає для себе важливим самостверджуватись за рахунок протистояння оточенню у поглядах на ідеали життя та його сенс.

Життєвий простір, де розгортається процес самоствердження особистості, є простором буденності, в якому ще не діють вимоги обов'язковості створення істини, краси і добра. Вони є лише складовими середовища, на терені якого дитина стверджує себе у статусі людини.

Отже, сутність вчинку самоствердження полягає у тому, щоб ініціативно, використовуючи творчий підхід, вміти протистояти оточенню, самоствердитись у статусі людини, реалізувати

здуманий намір шляхом накопичення потенційних можливостей до засобів людського існування.

Самоствердження – складний психологічний феномен, в якому можна виділити наступні компоненти:

а) соціально-психологічний процес, тобто, процес активної взаємодії людини з тим оточенням, де відбувається її самореалізація, що охоплює інтереси, емоції, погляди, цінності партнерів;

б) потреби і мотиви у досягненні життєво необхідної мети (визнання, влада, самореалізація, успіх);

в) життєві стратегії і тактики: можливі конструктивний, домінуючий, компенсаторний, захисний та інші аспекти обраних стратегій при ухваленні рішень;

г) наявність тісного зв'язку з Я-концепцією людини, самооцінкою, силою власного «Я».

Виходячи з вище зазначеного, самоствердження є невід'ємною складовою процесу становлення людини як особистості.

Функція самоствердження полягає у прагненні людини до визнання, самореалізації, досягненні рольової та особистісної визначеності, звільненні від залежності. Для цього потрібний певний особистісний потенціал, достатній рівень розвитку вольових якостей, усвідомлення власної цінності, прагнення до успіху та високих досягнень, усвідомлення мети та цінності власного буття.

Серед особових детермінант самоствердження, провідну роль відіграє система цінностей особистості та обумовлений нею рівень домагань, що виступає відносно самостійним регулятором людської поведінки.

Термін “рівень домагань” був вперше використаний школою відомого німецького психолога К. Левіна. Він використовував термін “домагання” по відношенню до життєвої мети суб'єкта. Таким чином, термін “домагання” отримує широке значення мети суб'єкта, а їх рівень – показник труднощів досягнення індивідом поставленої мети. Зміст домагань особистості визначається системою її професійних, моральних, естетичних, правових, політичних та інших цінностей, а їх рівень і характер – самооцінкою особистості [5].

Домагання особистості визначають спрямованість її поведінки, тобто предметні галузі професійного, соціального, особистого життя і діяльності, в яких людина певним чином проявляє і стверджує себе. Рівень і характер домагань істотно впливають на стан мети самоствердження і на обрання тимчасових параметрів, шляхів та засобів її досягнення. Інтегруючи в собі такі базові психічні утворення особистості як цінності і самооцінку, домагання, у свою чергу, набувають форми досить стійких психічних утворень, що створюють психологічну готовність особистості до певної поведінки самоствердження у відповідних обставинах професійного, соціального та іншого характеру. Саме домагання створюють своєрідність потреб особистості у самоствердженні, обумовлюючи його мету, шляхи і засоби його досягнення.

У певному значенні самоствердження є і процесом, і одним із засобів реалізації домагань особистості у тих чи інших умовах її життєдіяльності. Саме тому знання змісту, рівня і характеру домагань особистості дозволяє прогнозувати її поведінку самоствердження в тих чи інших обставинах. У той час, домагання особистості виступають одним із механізмів її поведінки самоствердження. Домагання особистості можуть різною мірою відповідати її можливостям: бути адекватними, завищеними або заниженими, що багато в чому визначає характер її взаємодії з соціальним оточенням. Домагання особистості впливають на її відношення до діяльності, рольових функцій, інших людей, а також на особливості сприйняття її оточенням.

У поведінці людей з завищеним рівнем домагань проявляється самовпевненість, конфронтація з тими, хто з ними не згоден в оцінках, судженнях, думках. Вони частіше за все різкі по відношенню до своїх товаришів, особливо якщо обіймають керівні посади. Їх важко переконати, нерідко вони переконуються в іншому завдяки власному досвіду, але не завжди відразу. Такі люди недостатньо самокритичні, але оцінюючи інших, проявляють категоричність, хоча і не завжди досить обґрунтовану. У діяльності вони орієнтуються на власну точку зору, абсолютизуючи її. Маючи проблеми із самоствердженням, вони зазвичай шукають причини у соціальному оточенні, в інших людях, у збігові обставин, але тільки не в собі, власних діях та поведінці.

Для людини із заниженим рівнем домагань характерна невпевненість у власних силах, можливостях, а іноді й сором'язливість у спілкуванні з іншими і навіть замкненість. У своїй діяльності вона частіше за все орієнтується на думку оточення і старших за себе людей. При вирішенні завдань та виконанні доручень вона старанна, але нерідко проявляє пасивність. Власну думку не прагне активно висловлювати. По відношенню до товаришів у колективі, така людина є уважною, тактовною, дбайливою, але її дуже легко образити. У власній неуспішності в колективі, як правило, вона звинувачує саму себе.

Людям, які не впевнені у собі і мають занижений рівень домагань, властива нестійка поведінка. Серед них частіше зустрічаються особистості, які легко піддаються зовнішньому впливу, коливанням настрою, вони надміру обережні у власних діях та вчинках. Маючи у колективі статус вищий за власні можливості, вони прагнуть добровільно поступитися власним місцем, невпевнено виконують завдання та іноді ухиляються від виконання власних функціональних обов'язків. Загалом, занижений рівень домагань, як правило, не лише знижує успішність реалізації самоствердження, але й заважає всебічному розвитку особистості.

Відповідність самооцінки можливостям людини та рівню її домагань продукує гармонійну особистість, яка сприймає себе такою, якою вона є та вирізняється з поміж інших внутрішнім комфортом. Навпаки, різка невідповідність показників самооцінки рівню домагань, викликає у людини внутрішній дискомфорт, напруженість, зростання агресивності.

Успішність процесу самоствердження особистості багато в чому залежить від відповідності рівня домагань, а також від її місця у рольовій системі взаємовідносин, що відповідає її дійсним можливостям.

Стійкість та підвищення рівня домагань значною мірою пов'язані з успішністю, а нестійкість і зниження рівня домагань – з неуспішністю самоствердження. Виховання в особистості високого рівня домагань виступає однією з умов забезпечення успішності її самоствердження у соціумі.

Зарубіжні психологи ХХ ст. Р. А. Альберті та М. Л. Еммонс у своїх працях виділяють наступні стратегії самоствердження особистості:

1. *Стратегія пригнічення самого себе.* Для таких людей характерно приховувати негативні почуття за доброзичливістю; уникати ситуації, де необхідно брати ініціативу на себе. Існує тенденція приховувати власну думку і адекватні емоційні реакції по відношенню до деяких форм мовного спілкування.

2. *Агресивна стратегія або стратегія домінування.* Для цієї стратегії найхарактерніше давати відповідь перш, ніж співрозмовник встигне закінчити власну думку; говорити зухвало, ставити себе вище за інших, нав'язувати власну думку.

3. *Конструктивна стратегія.* Людям, яким властива дана стратегія, характерна швидка реакція на поставлені запитання, вони говорять досить голосно, охоче обговорюють запропоновану тему, відверто висловлюють власну думку і вислуховують думки інших, не критикуючи їх [2].

Отже, аналізуючи поведінку людини, можна виявити її стратегію самоствердження. З одного боку, особистість може прагнути до домінування над іншими, з іншого боку, маючи невпевненість у собі, бояться прояву власної думки та позиції. Існує й третій шлях – людина впевнена у собі, задоволена собою, поважає інших та не прагне самоствердитись за рахунок інших.

Висновки. З усього вище зазначеного можна зробити висновок, що самоствердження – це одна з фундаментальних потреб людини, яка актуалізується за допомогою усвідомлення особистістю себе як цінності. Самоствердження дає змогу особистості розкрити та посилити свою значущість, розкрити у собі почуття власної гідності і підтримувати його у процесі дорослішання, використовуючи потенціал своїх вольових якостей, а саме: рішучості, цілеспрямованості, самостійності, наполегливості.

Аналіз особливостей процесу самоствердження у людей різних вікових груп свідчить, що даний процес виникає з народженням дитини, коли вона вирішує для себе проблему самоствердження у статусі людини як біопсихосоціальної істоти. Даний процес має місце впродовж усього життя людини.

Отже, людина вирішує для себе проблему самоствердження в період від народження і впродовж свого життя.

Література

1. Адлер А. Индивидуальная психология как путь к познанию и самопознанию человека / А. Адлер. – К., 1997. – 288 с.
2. Альберти Р. Е. Умейте постоять за себя. Ключ к самоутверждающему поведению / Р. Е. Альберти, М. Л. Эммонс. – М., 2008. – 187 с.
3. Березин С. Л. К вопросу о сущности самоутверждения личности / С. Л. Березин. – М., 1974. – Т. 2. – С. 40–47.
4. Кант И. Основы метафизики. – М., 1965. – Т. 4. – 310 с.
5. Левин К. Динамическая психология: Избранные труды / К. Левин // Под редакцией Д. А. Леонтьева и Е. Ю. Патяевой. – М.: Смысл, 2001.
6. Маслоу А. Г. Самоактуализация / А. Г. Маслоу // Психология личности: тексты. – М., 1982. – С. 108–117.
7. Муляр В. І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз) / В. І. Муляр. – Житомир: ЖІТІ, 1997. – 214 с.
8. Никитин Е. П. Феномен человеческого самоутверждения / Е. П. Никитин, Н. Е. Харламенкова. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2000.
9. Ницше Ф. Генеалогия морали. По ту сторону добра и зла. – М.: Сирин, 1990. – Кн. 2. – 415 с.
10. Цыбра Н. Ф. Самоутверждение личности (социально-философский анализ) / Н. Ф. Цыбра. – Київ: Вища школа, 1989. – 191 с.
11. Харламенкова Н. Е. Самоутверждение подростка / Н. Е. Харламенкова. – М., 2007. – 384 с.

Годонюк В. С. Самоутверждение личности как психологическая проблема. В статье осуществлен теоретический анализ проблемы самоутверждения личности. Выделены компоненты и механизмы данного феномена. Рассмотрены особенности процесса самоутверждения у людей разных возрастных групп. Исследована связь проблемы самоутверждения с уровнем притязаний личности.

Ключевые слова: самоутверждение, самовыражение, самореализация, самоопределение, Я-концепция, уровень притязаний личности.

Godoniuk V. S. Self-affirmation of an individual as a psychological problem. In this article we have made the theoretical analysis of the problem of self-affirmation of an individual, as well as the components and mechanisms of this phenomenon have been indentified. The features of the process of self-affirmation were considered in different age groups of people. The connection of the problem of self-affirmation with the level of the individual claims was explored.

Keywords: self- affirmation, self-expression, self-fulfillment, self-determination, I-conception, level of the individual claims.

Відомості про автора:

Годонюк Вероніка Сергіївна – пошукувач кафедри психології факультету філософської освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 05.10.2016.

УДК: 159.9: 005.73: 378 – 057.875

© O. V. Ishchuk, 2016

O. V. Ishchuk (Zaporizhzhya)

THE PSYCHOLOGICAL RESEARCH OF DOMINANT CHARACTERISTICS OF TYPES OF ORGANIZATIONAL CULTURE: PERCEIVED BY STUDENTS

Ishchuk O. V. The Psychological Research Of Dominant Characteristics Of Types Of Organizational Culture: Perceived By Students. The article highlights the relevance of theoretical and empirical study of psychological characteristics of student's perception of their own organizational culture of the university, presented a methodology for evaluating of organizational culture and analysis of diagnosis. Revealed the essence of the organizational culture of the university, are features of student's perception of public institutions of higher education and of private institutions of higher education of the organizational culture of their own university. The article explains that, in public institutions of higher education the dominant types of organizational culture were the clan and market cultures. The private institutions of higher education had mainly clan culture. This example demonstrates the inconsistency of student's perception of organizational culture of institution of higher education. Detailed analysis of real student's vision by dominant type of organizational culture in their own university. Organizational Culture Assessment Instrument – OCAI allows to estimate six key parameters of organizational culture, which include: 1) the major differences; 2) the overall style of leadership; 3) HR (human resources); 4) essential communications (connection nature); 5) the strategic objectives of the operation and development; 6) the criteria for success. The psychological analysis features and provides guidance regarding the inconsistency of student's perception about the dominant type of organizational culture. This article describes the prospects for further study of the problem of the organizational culture of institution of higher education. The article states, that the research findings can be used in psychological counseling of managers and students as well as organizational culture training courses.

Keywords: organizational culture, students, state ownership, private ownership, institution of higher education, organizational culture assessment methodology, consistency ideas of students.